

Психологічні особливості підготовки студентів до педагогічної взаємодії в сучасних умовах

О.О. Грейліх. Психологічні особливості підготовки студентів до педагогічної взаємодії в сучасних умовах. У статті розглянуто та проаналізовано основні напрями підготовки майбутніх вчителів до професійної міжособистісної взаємодії. Здійснено психологічний аналіз змісту особистісної підготовки фахівця системи освіти. Визначено принципи організації професійної взаємодії в системі «вчитель-вчитель».

Висвітлено теоретичні положення та практичні підходи до вивчення проблеми підготовки майбутніх вчителів до міжособистісної взаємодії. Висвітлено підходи до розгляду проблеми професійної міжособистісної взаємодії як українськими, так і російськими психологами. Теоретико-методологічні засади підготовки вчителів до міжособистісної взаємодії в сучасних умовах є єдністю теорії і практики, а також змістом психолого-педагогічної підготовки.

Вивчення визначеної проблеми пов'язане з категоріями суб'єкт – суб'єктних взаємодій. Вираженням їх в гуманістичній психології є дії суб'єкт – суб'єктних навчальних стосунків системи «вчитель – учень» та професійних в системі «вчитель – вчитель». Педагогічна взаємодія в даній статті включає професійну міжособистісну взаємодію, яка розглядається в стосунках «вчитель – вчитель» та «вчитель – учень».

Ключові слова: міжособистісна взаємодія, педагогічне спілкування, особистісна підготовка, саморегулювання, самоаналіз, самооцінка, емпатія, рефлексія, мотиваційна спрямованість, гуманістична спрямованість, професійна компетентність, комунікативність.

О.А.Грейліх. Психологические особенности подготовки студентов к педагогическому взаимодействию в современных условиях. В статье рассмотрены и проанализированы основные направления подготовки будущих учителей к профессиональному межличностному взаимодействию. Осуществлен психологический анализ содержания личностной подготовки специалиста системы образования. Определены принципы организации профессионального взаимодействия в системе «учитель-учитель».

Освещены теоретические положения и практические подходы к изучению проблемы подготовки будущих учителей к межличностному взаимодействию. Освещены подходы к рассмотрению проблемы профессионального межличностного взаимодействия как украинскими, так и российскими психологами. Теоретико-методологические основы по-

дготовки учителів к межличностному взаимодействию в современных условиях являются единством теории и практики, а также содержанием психолого-педагогической подготовки.

Изучение определенной проблемы связано с категориями субъект-субъектных взаимодействий. Выражением их в гуманистической психологии являются действия субъект-субъектных учебных отношений системы «учитель – ученик» и профессиональных в системе «учитель – учитель». Педагогическое взаимодействие в данной статье включает профессиональное межличностное взаимодействие, которое рассматривается в отношениях «учитель – учитель» и «учитель – ученик».

Ключевые слова: межличностное взаимодействие, педагогическое общение, личностная подготовка, саморегулирование, самоанализ, самооценка, эмпатия, рефлексия, мотивационная направленность, гуманистическая направленность, профессиональная компетентность, коммуникабельность.

Постановка проблеми. Одним із важливих критеріїв готовності майбутніх вчителів до педагогічної діяльності є їх уміння встановлювати ділові контакти з колегами в школі.

Перспективність вивчення визначеної проблеми пов'язана з категоріями суб'єкт-суб'єктних взаємодій. Вираженням їх в гуманістичній психології є дії суб'єкт-суб'єктних навчальних стосунків системи «вчитель-учень» та професійних в системі «вчитель-вчитель». Педагогічна взаємодія включає професійну міжособистісну взаємодію, яка розглядається в стосунках «вчитель-вчитель» та «вчитель-учень».

Дослідження суб'єкт-суб'єктних професійних стосунків, що формуються, дають можливість розглядати їх в аспекті діяльнісного особистісного підходу до аналізу системи закономірних зв'язків і суперечностей, системотвірних функцій процесу підготовки. І хоча науковий підхід до розгляду процесу професійної підготовки майбутніх вчителів носить ще проблемний характер, в одному провідні вчені одностайні – необхідно формувати сучасну особистість вчителя з національною самосвідомістю, людською гідністю, самоповагою, здатну на творчу професійну самореалізацію.

Важливим моментом вирішення проблеми підготовки студентів до педагогічної взаємодії і до педагогічної діяльності в цілому є наявність чіткої визначеної мети навчально-виховного процесу. Ми вже говорили на початку даної роботи, що нові умови розвитку суспільства висувають нові вимоги до функціонування педагога в соціумі. А це, в свою чергу, вимагає нових підходів до розуміння мети навчально-виховного процесу, на сучасному етапі дуже актуальною є проблема стосовно мети в педагогічних концепціях загальноосвітніх шкіл.

Мета навчання в наших педагогічних освітніх закладах повинна відповідати новим запитам соціальної дійсності. Найчастіше вона висувається в формі загальної мети – формування особистості учня.

Відірвані від реальних умов подібні цілі втрачають спрямування своєї функції, що, в свою чергу, породжує невизначеність засобів їх досягнення.

Варто звернути увагу і на конкретизування мети підготовки вчителя, оскільки вона дуже тісно торкається нашої проблеми. Треба виходити з певної концепції формування сучасної людини і конкретизувати в цій меті становлення таких якостей особистості вчителя, як миролюбність, гуманність, критичність, здатність до самостійного вибору в оцінках і вчинках, здатність до самооцінки всебічного саморозвитку та творчої праці.

З огляду на сказане, окреслимо ті напрямки психологічної підготовки майбутніх вчителів, які є результатом узагальнення їх пошуків вітчизняними вченими і у відношенні до наших підходів, по-сучасному забезпечувати формування суб'єкт-суб'єктної професійної взаємодії.

Для вирішення завдань реформування освіти в Україні необхідно посилити значимість психологічного і соціологічного аспектів навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі, що формують здатність до якісного змісту співпраці суб'єктів педагогічної діяльності, усвідомлення гуманістичного права на самостійну позицію, толерантність, взаємоповагу. Без них неможливі гуманізм і демократизація стосунків у суспільстві.

Мета статті – розглянути напрями психологічної підготовки майбутніх учителів до міжособистісної професійної взаємодії; проаналізувати зміст особистісної підготовки вчителя як майбутнього фахівця системи освіти; проаналізувати наукові підходи щодо підготовки майбутнього вчителя до професійної взаємодії; з'ясувати принципи професійної організації взаємодії в системі «вчитель-вчитель».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичними передумовами дослідження проблеми міжособистісної взаємодії та спілкування як форми її реалізації є ідеї Л.С.Виготського про тождність свідомості і соціальних контактів. Він стверджував, що культурно-історичний розвиток свідомості людини припускає взаємодію її з оточуючими людьми і інтеріоризацію первинних зразків їх відношень внутрішнього діалогу.

Питання взаємодії людей, що одночасно є і взаємодіянням один до одного займали одне з центральних місць в соціально-психологічних теоріях психологічної класики, зокрема, у роботах Б.Г. Ананьєва, О.О. Бодальова, Л.С. Виготського, О.М. Леонтьєва та ін. На основі методологічного принципу єдності свідомості і діяльності була доведена необхідність розглядати взаємодії між людьми як механізм здійснення спільної діяльності і умову їх соціалізації. Форма реалізації взаємодії між людьми називається спілкуванням. Спілкування людей опосередковується всім контекстом їх взаємодій, ситуацією їх життя та діяльності.

Психологічною теорією і практикою дослідження доводиться, що сама по собі діяльність для формування якостей особистості, що становлять ядро моральності людини, може бути нейтральною, якщо між її учасниками не організовані відносини, які потребують співробітництва, взаємодопомоги, якщо немає підкріплення ходу діяльності такими взаємовідносинами, які спонукають до моральних вчинків.

Змістом взаємодій вчені вважають обмін інформацією, що пов'язана організацією взаємостосунків людей у спільній діяльності. Підкреслюється, що взаємодії та взаємостосунки – поняття тотожні, вони доповнюють одне одного.

Спілкування в ряді досліджень розглядається як форма реалізації взаємодій конкретних індивідів, які певним чином відображають один одного, впливають на діяльність та внутрішній світ кожного.

Отже, відносини виникають з процесу взаємодії. У взаємодіях людей народжуються та існують їх взаємовідносини. У працях дослідників вказується, що у взаємодії, якою завжди є спілкування, чітко виділяються три компоненти: пізнання людиною людини, їх відношення один до одного і вплив.

У психологічних теоріях О.О. Бодальова стверджується, що особистість у спілкуванні виступає в якості суб'єкта певних відношень[2].

І хоча людина може це не усвідомлювати, але від неї залежить характер поведінки людей по відношенню до неї, а тому і характер її переживань від спілкування з людьми і ті оцінки, які вона дає цим людям.

Провідною у працях про поведінку у міжособистісних стосунках, а саме О.О. Бодальова, Н.В. Гришиної, В.М. М'ясищева, є ідея, що поведінка людини є практичною взаємодією з людьми в різних соціальних структурах. На будь-якому рівні і при будь-якій складності поведінки особистості існує взаємозв'язок між

інформацією про людей і міжособистісними відносинами, комунікацією і саморегуляцією вчинків в процесі спілкування, а також перетворення внутрішнього світу самої людини[2,7].

На поглиблення положень про спілкування як форму виявлення взаємодії між людьми спрямовані праці сучасних психологів, зокрема, Н.В. Волянської, І.А. Зязюна, О.В. Киричук, І.М. Цимбалюка, Н.В. Чепелевої, Т.С. Яценко та ін. В них підкреслюється, що основою і найбільш динамічною формою існування і розвитку міжособистісних відношень є дії людей: в них і через них реалізуються об'єктивні закони будь-якого соціального процесу, тобто динаміки суспільних відносин. Найяскравішою формою виявлення таких характеристик дій, як адекватність соціальним нормам, його значимість для колективу, тривалість впливу на соціальний процес, є вчинок. В працях сучасних психологів підкреслюється важливість вчинку як мети, мотиву, орієнтації.

Для осмислення даної проблеми велике значення мають наукові праці визначних психологів: Б.Г. Ананьєва, О.О. Бодальова, С.В. Васьковської, Н.П. Волкової, В.В. Власенка, І.А. Зязюна, О.В. Киричук, М.В. Кузьміна, О.М. Леонтєва, С.Д. Максименка, В.М. М'ясищева та ін.

Відомий психолог В.М. М'ясищев зазначає, що саме у міжособистісних стосунках між педагогами народжується та розвивається професійна взаємодія. Стверджено, що взаємодії та взаємостосунки – поняття тотожні, вони доповнюють одне одного.

Представниками сучасної гуманістичної психології розроблено принципи суб'єкт-суб'єктної взаємодії та засоби діалогічного ділового спілкування. Такі дослідники, як Б.Г. Ананьєв, В.М. М'ясищев, О.В. Киричук надають особливого значення професійним взаємодіям в педагогічному колективі, від яких залежить психологічний клімат школи в цілому, у кожному дитячому колективі – класі.

Проблему ефективного міжособистісного спілкування вчителів розкривали у своїх працях О.М. Леонтєв, В.М. М'ясищев, О.В. Киричук[5,7].

Вагомий внесок у розробку даної проблеми зроблено вітчизняним філософом і педагогом. Основні положення нашої роботи обґрунтовують зміст провідних його ідей.

Теоретико-методологічні засади підготовки вчителя в сучасних закладах вищої педагогічної освіти – це єдність теорії та практики в підготовці вчителя, зміст психолого-педагогічної підготовки, особистісно-професійна орієнтація у формуванні

вчителя, професійне самовизначення і самовдосконалення досліджуються в педагогіці С.О. Сисоевою, С.І. Гончаренком та ін.; в психології – І.А. Зязюном, О.В. Киричуком, С.Д. Максименком, Н.В. Чепелевою та іншими вченими [4, 5, 6, 8].

На думку багатьох психологів, добре функціонуючий зворотний зв'язок виступає однією з необхідних умов успішної взаємодії. Неуважне ставлення до нього приводять об'єкта діяльності до дій всліпу, тому що відсутність зворотнього зв'язку фактично означає відрив від реальності. Коли з якоїсь причини механізм зворотнього зв'язку починає «працювати» з перебоями, людина, яка взаємодіє з іншими людьми, не фіксує всіх їхніх дій, відображає їх вибірково, випадково, без їх поєднання одне з одним, невірно їх інтерпретує і, відповідно, не адекватно на них відповідає.

Виклад основного матеріалу. Психологічна підготовка майбутнього вчителя повинна бути достатньою для створення соціально-психологічного мікроклімату, прогнозування і запобігання конфліктів, пошуку індивідуального підходу до людей. Для цього необхідно оволодіти засобами ділового та міжособистісного спілкування, формами викладу своїх думок, комунікативними здібностями розуміти суть та інтерпретувати зміст висловлювання колег.

Гуманістична взаємодія, тобто діалогічна, творча, особистісна і індивідуалізована, служить актуалізації творчого потенціалу вчителів і учнів, стимулюючи їх творчий зріст. Як зазначають психологи С.В. Васьковська, О.В. Киричук, існуючий підхід до професійної підготовки вчителя, при якій на перший план висувається методико-дидактичний аспект, змушує вчителів стихійно-інтуїтивно пристосовуватись до складних умов перебудови взаємовідносин. За даними досліджень, лише 10% вчителів при таманні професійні якості, що відповідають вимогам діалогічного спілкування. На шляху гуманізації стоять інерція звички старої моносуб'єктної педагогіки, ризик втратити свій авторитет, свою рольову позицію, ризик виявити свою некомпетентність – все це вкорінилось у свідомості педагогів, мотивації їх діяльності, у стосунках з учнями та колегами.

Деякі психологи професійну готовність вчителів до взаємин в процесі діяльності характеризують, в основному, через мотиваційну готовність, загальну тенденцію до самоактуалізації, ціннісні орієнтації, внаслідок чого робиться висновок, що треба нарощувати загальну гуманістичну спрямованість особистості. Дані про рівень вирішення педагогічних завдань на спілкуван-

ня, які було одержано 2001 р. в Україні, свідчать, що лише 5,2% вчителів вирішили завдання на високому рівні, 32,3% – на середньому і 45,8% – на низькому. Відомо, що педагогічні завдання успішно вирішуються через організацію особистісного спілкування.

У підготовці вчителя повинен бути здійснений новий проблемно-методологічний підхід, який би розвивав конкретну методологію рішення вчителем типових педагогічних проблем, що дозволяє йому бути в рефлексивній позиції і сприяти аналізу різних педагогічних ситуацій, самостійно виробляти конструктивно-методичні схеми можливих дій, що призведуть до успіху.

При підготовці вчителя у ВУЗІ необхідно реалізовувати особистісний підхід з акцентом на вихованні особистості вчителя, на формуванні в нього таких якостей, які необхідні йому для успішного здійснення суб'єкт-суб'єктної взаємодії: мотивацію і систему переконань; особистісні цінності; якості для здійснення діалогічного спілкування; гнучкість мислення; «я-концепцію».

Але не тільки повинні бути нові підходи до підготовки майбутнього вчителя, але й нові методи активного соціально-психологічного навчання (соціально-психологічні тренінги, дискусії, ділові ігри, моделювання та ін.), які б дозволили забезпечити переведення реалізації педагогічних завдань в особистісний зміст діяльності майбутнього вчителя, сприяли його творчій самореалізації і формували у нього професійну компетентність.

Гуманістичну парадигму важливо тісно пов'язувати з особистісним підходом. Як показали останні дослідження психологів, зокрема І.А. Зязюна, Н.В. Чепелевої, Т.С. Яценко, в особистісному просторі і професійному досвіді механізм суб'єкт-суб'єктної взаємодії на основі діалогу виявляються сьогодні мінімально [4, 8, 9].

Розглядаючи проблему підготовки студентів педагогічного ВУЗУ до міжособистісних стосунків з колегами, важливо говорити про формування в них професійної культури, складовими якої є системний світогляд, практиологічна культура і рефлексивна культура, тобто сукупність здібностей, способів, стратегій для забезпечення усвідомлення, подолання стереотипів особистісного досвіду й діяльності шляхом їх переосмислення і висування інновацій для подолання тих проблемно-конфліктних ситуацій, які виникають у процесі розв'язання професійних завдань.

Підготовка майбутнього вчителя до міжособистісної професійної взаємодії безпосередньо пов'язана з формуванням у нього

професійно-педагогічної спрямованості. Цьому питанню були присвячені роботи, які в зміст цього поняття включали, поряд з іншими сторонами професійної взаємодії, мотиваційну спрямованість на педагогічну діяльність, а також комунікативні здібності.

При підготовці студентів виникає проблема трансформації пізнавальних мотивів навчання у професійні, тільки в цьому разі відбувається перенос предмета пізнання як головної мети і мотиву навчальної діяльності на предмет професійної діяльності, який може бути поданий в модельній формі.

З позиції діяльнісного підходу, професійне навчання повинно бути мотивованим. Як показали дослідження Т.С. Яценко, мотиваційна спрямованість може бути 6-ти типів:

- 1) центрація на власних інтересах;
- 2) центрація на учбовому предметі;
- 3) центрація на учнях;
- 4) центрація на інтересах адміністрації;
- 5) центрація на колегах;
- 6) центрація на інтересах батьків.

І в залежності від того, яка спрямованість домінує, вчитель може спрямовувати свої зусилля на задоволення саме цих інтересів, іноді на шкоду інших. Тому і турбота про формування професійної спрямованості майбутнього вчителя повинна бути конкретизована формуванням професійної комунікативної компетентності, основною складовою частиною якої є звернення до загальних культурних цінностей та їх відтворення у нових поколіннях.

Важливою проблемою у підготовці студента до практичної діяльності є підготовка його до вирішення ним педагогічних ситуацій – соціальних відношень, ситуацій напруження у стосунках, але які мають суб'єктивне значення для вчителя, ситуації, як вони дані суб'єкту в його переживаннях, яким чином вони для нього існують.

У природних умовах вирішення ситуацій пов'язано з певними труднощами: обмін часу для встановлення зв'язку між ситуаційними перемінними та поведінкою. Сприймання, інтерпретація і оцінка індивідом ситуацій являє собою цілісну систему уявлень про навколишній світ, про людей, їх стосунки, завдання діяльності тощо.

Отже, вчитель має навчитися не просто реагувати на ситуацію, але й визначити її та водночас бачити своє місце у цій ситуації.

З позиції діяльнісного підходу навчання студентів вирішенню педагогічних ситуацій повинно відбуватись у формі практичних занять з вирішення життєвих педагогічних ситуацій, що дозволить майбутньому спеціалісту бачити, розуміти, усвідомлювати, аналізувати не тільки задачу, але й те, як він діє, наскільки ефективно переборює проблемні ситуації, тобто розвивати раціональне професійне мислення. Практична спрямованість на самопізнання і саморозвиток забезпечить високу зануреність студентів у навчальну працю і створить професійну спрямованість навчального процесу.

Кожен вчитель, як правило, найбільше цінує в своїй професійній діяльності і поведінці те, що напрацьовано ним самим і виникло як наслідок власного життєвого досвіду, з аналізу і узагальнення емпіричних знахідок у сфері спілкування, які стали для нього власним надбанням. Ось чому кожен студент потенційно здатний самостійно відтренувати комунікативні дії, що узгоджуються з сутністю його вчинків, характерних для нього як особистості, і будуть найкращим засобом забезпечувати й виробляти індивідуальний досвід спілкування з іншими людьми. В умовах навчання міжособистісного спілкування цей процес відбувається як відрефлексований, що включає аналіз, оцінку, прогнозування та передбачення наслідків.

Висновки. Особливості міжособистісної професійної взаємодії в системі «вчитель-вчитель» визначають доцільність формування у майбутніх вчителів структури психологічної підготовки, провідним компонентом якої є комунікативна компетентність з когнітивними, емоційно-емпатійними та поведінково-дійовими характеристиками.

Психолого-педагогічні напрями підготовки майбутніх вчителів до професійної взаємодії в системі «вчитель-вчитель» виражені спрямованістю особистості студентів на суб'єкт-суб'єкту взаємодію з колегами; на створення умов для практичного ділового спілкування, яке сприяє розвитку у студентів самовираження творчої позиції, умінь спільного розв'язання навчальних ситуацій з професійним змістом; на розробку і впровадження активних форм та методів організації навчання, що актуалізують у майбутніх вчителів рефлексивність поведінки з діями самоаналізу, самооцінки, саморегуляції.

Показники розвитку у студентів структури психологічної готовності до професійної взаємодії – ціннісні орієнтації, гнучкість поведінки, самоповага, самосприйняття, емпатійність,

контактність – характеризують сенситивність періоду формування у майбутніх вчителів професійної міжособистісної взаємодії.

Список використаних джерел

1. Бех І.Д. Психологічна суть гуманізму у вихованні особистості / І.Д.Бех // Педагогіка і психологія. Вісник АПН України. – 1994. – № 3(4). – С. 3-12.
2. Бодалев А.А. Личность и общение / А.А.Бодалев. – М.: Педагогика, 1985. – 271 с.
3. Волкова Н.П. Професійно-педагогічна комунікація / М.П.Волкова. – К.: Академія, 2006. – 255 с.
4. Зязюн І.А. Основы педагогического мастерства / И.А.Зязюн. – Москва: Просвещение, 1989. – 302 с.
5. Киричук О.В. Проблеми психології педагогічної взаємодії / О.В.Киричук // Психологія. – 1991. – Вип. 37. – С.3-17.
6. Максименко С.Д. Еще раз о педагогической этике учителя / С.Д.Максименко // Советская педагогика. – 1981. – № 8. – С.50-52.
7. Мясищев В.Н. Социальная психология и психология отношений / В.Н.Мясищев. – М.: Просвещение, 1965. – С.273-286.
8. Чепелева Н.В. Психологічна культура майбутнього вчителя / Н.В.Чепелева. – К.: Знання, 1989. – 31 с.
9. Яценко Т.С. Активная социально-психологическая подготовка учителя к общению с учащимися / Т.С.Яценко. – К.: Освіта, 1993. – 290 с.
10. Цимбалюк І.М. Психологія педагогічної праці / І.М.Цимбалюк. – Рівне: Освіта, 2001. – 117 с.

Spisok vikoristanih dzherel

1. Beh I.D. Psihologichna sut' gumanizmu u vihovanni osobistosti / I.D.Beh /Pedagogika i psihologija. Visnik APN Ukraini. – 1994. – № 3(4). – S. 3-12.
2. Bodalev A.A. Lichnost' i obshhenie / A.A.Bodalev. – M. : Pedagogika, 1985. – 271 s.
3. Volkova N.P. Profesijno-pedagogichna komunikacija /M.P.Volkova. – K. : Akademiya, 2006. – 255 s.
4. Zjazjun I.A. Osnovi pedagogicheskogo majsterstva/I.A.Zjazjun. – Moskva: Prosveshhenie, 1989. – 302 s.
5. Kirichuk O.V. Problemi psihologii pedagogichnoi vzaemodii/ O.V.Kirichuk// Psihologija. – 1991. – Vip. 37. – S.3-17.

6. Maksimenko S.D. Eshhe raz o pedagogicheskoy etike uchitelja/ S.D.Maksimenko // Sovetskaja pedagogika. – 1981. – № 8. – S.50-52.
7. Mjasishhev V.N. Social'naja psihologija i psihologija otnoshenij / V.N.Mjasishhev. – M. : Prosveshhenie, 1965. – S.273-286.
8. Chepeleva N.V. Psihologichna kul'tura majbutn'ogo vchitelja/ N.V.Chepeleva. – K. : Znannja, 1989. –31 s.
9. Jacenko T.S. Aktivnaja social'no-psihologicheska podgotovka uchitelja k obshheniju s uchashhimisja/T.S.Jacenko. – K. : Osvita, 1993. – 290 s.
10. Cimbaljuk I.M. Psihologija pedagogichnoï praci / I.M.Cimbaljuk. – Rivne: Osvita, 2001. – 117 s.

O.O.Hreilikh. Psychological peculiarities of students' preparation for the pedagogical interaction in the present conditions. In the article the main directions of future teachers' preparation to professional interpersonal interaction are described and analyzed. A psychological analysis of the content of individual training of specialists in the education system is carried out. The principles of professional interaction organization in the system «teacher-teacher» are defined.

The theoretical positions and practical approaches to the problem of future teachers' preparation for the interpersonal interaction are uncovered. The approaches to the problem of the professional interpersonal interaction between Ukrainian and Russian psychologists are considered. Theoretical and methodological basis of teachers' training to interpersonal interaction in modern conditions is the unity of theory and practice, as well as the content of psychological and pedagogical training.

The study of the problem is connected with the categories of subject-subject interaction. Their expression in a humanistic psychology is the action of subject-subject educational relations of the system «teacher – student» and professional – in the system «teacher – teacher». Pedagogical interaction in this article includes the professional interpersonal interaction that is considered in the relationship «teacher – teacher» and «teacher – student».

Key words: interpersonal interaction, pedagogical communication, personal training, self-regulation, self-awareness, self-esteem, empathy, reflection, motivational orientation, humanistic orientation, professional competence, communicative.

Отримано: 15.09.2013 р.